

بررسی دیدگاه های متفاوت در بهره برداری از منابع سرزمین ایران

حمید قیومی محمدی^{۱*}، حسین قیومی محمدی^۲، محمد قیومی محمدی^۳، امیر مسعود قیومی محمدی^۴

۱- محقق مؤسسه تحقیقات خاک و آب و دانشجوی دکتری ژئومرفولوژی دانشگاه اصفهان

۲- کارشناس و معاون مدیریت جهاد کشاورزی نائین

۳- کارشناس مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی یزد

۴- دانشجوی مهندسی علوم خاک دانشگاه شهرکرد

چکیده

بررسی واقع بینانه شرایط طبیعی و محیطی ایران و روند حاکم بر آن در یکصد سال اخیر بیانگر آن است، که همراه با مواردی تغییرات و ناملايمات اقليمي و جغرافيايي، مدیریت حاکم بر منابع طبیعی، خاکها و اراضي، حوضه ها و لندفرمها، آبها و تالابها، جنگلها و مراتع، منابع و مناظر زیست محیطی کاسبکارانه، گستاخانه و غیر اصولی بوده است که ادامه آن یک تهدید جدی برای کشور می باشد. از آنجائی که هر رفتار و هنجاری، دارای یک موتور محرکه فکری و معرفت شناختی می باشد، بررسی حاضر برآنست تا با مطالعه دیدگاه های متفاوت عامل در ایران (دیدگاه صرف اقتصادی، دیدگاه اندوخته گرائی، و دیدگاه اکولوژیک)، به آسیب شناسی فکری قضیه پرداخته و در ادامه با ارائه دیدگاه جدید "نگرش توحیدی" به استقبال ایده های نو در مدیریت و بهره برداری از منابع سرزمین برویم.

کلمات کلیدی: خاکها و اراضي، انحطاط اراضي، بیابان زائی، کاربری اراضي، آمایش سرزمین، بهره کشی سرزمین،

معرفت شناسی

مقدمه و بررسی منابع:

با بررسی منابع و مقالات مختلف در زمینه مدیریت و بهره برداری از منابع طبیعی و کشاورزی و نیز بازدیدهای میدانی از منابع اکولوژیک و زیست محیطی به درستی در می یابیم که ایران از نظر خاکهای حاصلخیز و اراضي مستعد در مضیقه می باشد (بنائی و همکاران، ۱۳۸۳) و در عین حال، این منابع محدود سرزمین در ایران، شرایط بسیار ناپایدار و شکننده ای پیدا کرده اند. ادامه این روند، مخاطرات بسیار جدی برای پایداری منابع مزبور، امنیت غذایی مردم و ملاحظات زیست محیطی دارد. در ادامه با بررسی رابطه انسان با منابع محیطی در ایران، به فزاهائی از این ناپایداریها و عدم تعادل ها می پردازیم:

الف- فرسایش خاک در کشور رتبه اول را دارد. کاظم نصرتی (۱۳۸۸) رئیس جامعه جنگلانی ایران در مصاحبه با خبرنگار مهر: مساحت ایران ۱/۲ درصد از خشکی های زمین است و رقم ۲ میلیارد تن فرسایش خاک در ایران چیزی معادل

۷/۷ درصد فرسایش جهانی است و این رقم بالاترین رقم فرسایش خاک در دنیا است. به گفته وی میزان فرسایش خاک در جنگلهای شمال سالانه ۱۵ تا ۲۵ تن در هکتار برآورد شده است که این میزان در مقایسه با رقم ۲/۵ تن در هکتار نرم جهانی، یک رکورد محسوب می شود. میزان فرسایش خاک در کشور ۱۵ تن در هکتار و چهار برابر اروپاست (گرشاسبی مدیر کل دفتر حفاظت خاک و کنترل فرسایش در گفتگو با ایسکانیوز، ۱۳۸۸).

ب- شرایط شکننده و ناپایداری بر بیشتر حوضه های آبی کشور حاکم است. فرسایش خاک همراه با فراوانی سیل های ویرانگر و کوتاه شدن فاصله ظهور خشکسالی ها، شواهدی بر این مدعاست. توازن و تعادل چیره بر عناصر و مؤلفه های زیست بوم ها رو به کاهش است.

ج- تغییر کاربری اراضی کشاورزی در بیشتر مناطق کشور و عمدتاً در اطراف کلان شهرها و سکونتگاههای کشور در مقیاس وسیع و بصورت انفجاری ادامه دارد. ادامه این روند ساختار طبیعی حوضه ها و نیز زیرساخت های کشاورزی را مورد تهدید جدی قرار داده است و فرآیندی خزننده و پنهانی در حال انتقال عرصه های کشاورزی کشور، از روی لندفرم های مستعد و پر بارده، به روی لندفرم های کم بارده و کم تناسب می باشد. طی ۵۰ سال گذشته فقط در اثر گسترش افقی هفت کلان شهر کشور، ۱۶۷ هزار هکتار از اراضی مرغوب کشاورزی تغییر کاربری یافته اند (مومنی، ۱۳۸۴). همچنین فقط در واحد هیدرولوژیک بر خوار- اصفهان طی ۸۰ سال اخیر بیش از ۳۸ هزار هکتار اراضی تبدیل و تخریب شده است که ۸۲٪ آن از اراضی مستعد کشاورزی بوده است (قیومی محمدی، ۱۳۷۹).

د - جنگلهای کشور همچنان در حال تضعیف و مساحت آنها رو به کاهش می باشد. مساحت از ۲۰ میلیون هکتار با تراکم و انبوهی مطلوب طی چند مرحله تخریب، ابتدا به ۱۷ و در حال حاضر به ۱۴ میلیون هکتار همراه با افت کیفی رسیده است (بی نام، ۱۳۸۵).

ه- مراتع کشور از نظر کمی و کیفی وضعیت نگران کننده ای دارند و به ۷۰-۸۰ میلیون هکتار رسیده است (مقدم، ۱۳۷۹). مساحت مراتع فقط طی ده سال، حدود ۴ میلیون هکتار کاهش یافته است! که از این مقدار ۲/۴ میلیون هکتار آن، از مراتع خوب کشور بوده است که در این رابطه بطور قطع ذخایر متنوع ژنتیکی کشور نیز، آسیب غیر قابل جبرانی دیده اند (بی نام، ۱۳۸۳).

و- فراوانی و شدت سیل های ویرانگر و خشکسالی های دهشتناک همچنان رو به افزایش است. بدین ترتیب به نظر می رسد مسؤولان امر باید هر چه سریعتر نسبت به حفاظت از عرصه های طبیعی کشور و جلوگیری از فرسایش بیشتر خاک، بویژه در جنگلهای شمال کشور اقدام کنند چرا که این امر از عوامل اصلی بروز سیل های ویرانگر در شمال کشور است.

ز- علیرغم آنکه میزان ریزش های جوی در کشور (۴۱۳ میلیارد مترمکعب) سه برابر نیاز آب شرب، صنعتی و کشاورزی است (کشاورز و صادق زاده، ۱۳۸۰)، ما در بیشتر سکونتگاهها و عرصه های کشاورزی ایران با کمبود منابع آب مصرفی مواجه ایم!

ح- کمبود شدید نیروهای متخصص در عرصه های تولیدی و طبیعی، همزمان با بیکاربودن دهها هزار فارغ التحصیل رشته های مرتبط.

ط- به گفته دبیر شبکه‌های زیست محیطی منطقه شمال کشور (گرساسی مدیر کل دفتر حفاظت خاک و کنترل فرسایش در گفتگو با ایسکانیوز.۱۳۸۸) بیش از ۱۰۰ میلیون هکتار از اراضی ایران تحت تاثیر پدیده بیابانزایی است که از این مساحت ۷۵ میلیون هکتار تحت تاثیر فرسایش آبی، ۲۰ میلیون هکتار تحت تاثیر فرسایش بادی و پنج میلیون هکتار تحت تاثیر سایر عوامل شیمیایی و فیزیکی بیابانزایی همچون کاهش حاصلخیزی خاک، شوری زایی و سایر تخریب‌هاست. همچنین رئیس مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی مازندران (امینی.۱۳۸۸) افزود: بر اساس آمارها طی سی سال اخیر ۳۰ درصد مراتع کشور به واسطه عوامل انسانی و جانوری به بیابان تبدیل شده است. همچنین به گفته دکتر حسن احمدی، عضو کمیسیون علوم و تکنولوژی کنوانسیون بیابان زدایی و استاد دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تهران ۹۰ درصد اراضی ایران تحت تاثیر فرسایش بادی و آبی است. وی میگوید: کانون های بحرانی فرسایش در ۳۰ سال گذشته از ۲۲ کانون به ۴۰ کانون افزایش یافته و میزان رشد فرسایش هم حاکی از افزایش ۴۰۰ درصدی است. به گفته او ۴۰ درصد از اراضی ایران تحت تاثیر فرسایش کم یعنی زیر ۱۰ تن در هکتار در سال، ۲۵ درصد از اراضی تحت فرسایش متوسط یعنی ۱۰ تا ۲۵ تن در هکتار و ۲۳ درصد تحت فرسایش ۲۵ تا ۵۰ تن در هکتار در سال است (ایسنا، ۲ دی ۱۳۸۵). این آمار نشان می دهد که در سال های اخیر به دلیل استفاده نامطلوب از منابع، دچار غفلت ها و بحرانهای شدیدی شده ایم.

بحث و نتیجه گیری پیرامون مبانی معرفت شناختی موضوع:

از اطلاعات محدود بالا می توان نتیجه گرفت که نوع نگاه، رویکرد و اندیشه حاکم بر اداره منابع طبیعی و زیست محیطی کشور و به عبارتی رابطه انسان با محیط دچار اشکالات اساسی است و نیاز به بازنگری جدی دارد. ضمنا از آنجائی که هر رفتار و هنجار مقبول و یا ناصوابی ریشه در سیستم آبخور معرفت شناختی عامل آن دارد (کرایب، ۱۳۷۸)، پس برای هرگونه اصلاح امور، ابتدا باید به ریشه یابی فکری و نظری مسئله پرداخته شود و علی القاعده فکرها را باید شست، جور دیگر باید دید.

ای بشر تو همه اندیشه ای مابقی خود استخوان و ریشه ای (مولوی)

منظور از انسان، موجود اندیشه ورزی است که پیشینه زیستی او به کواترن و سابقه فکوروزی او به هولوسن مربوط است. انسان خواه به عنوان فاعل و خواه به عنوان مفعول محیط و طبیعت، در حال حاضر "عنصر اصلی و یکه تاز" در مطالعات جغرافیائی "انسان و محیط" است. این موجود هم اکنون بر تمامی فرآیندها و چرخه های طبیعی و زیست بومی دخالت مستقیم و غیرمستقیم دارد. این دخالت ها عمدتا بر اساس نیازهای رو به تزاید مصرفی و اکولوژیک او صورت می گیرد. ژان ژاک روسو در قرن ۱۸ طبیعت گرایی را برای سلامتی و بقای حیات انسان مطرح کرد و انسان را "محصول طبیعت" دانست. جان لاک معتقد بود که انسان بر اثر یادگیری و کسب تجربه خود را می سازد و بر این اساس نقش عوامل خارجی را در تکوین شخصیت انسان مطرح کرد و نظریه "محیط گرایی" را پدید آورد. مارکس در تعریف انسان معتقد بود که "انسان محصول

جامعه ای است " که در آن زندگی می کند (مقیمی، ۱۳۷۳). باختصار میتوان چند رویکرد و نگرش عمده، متفاوت و بعضا رایج را در ارتباط با مدیریت و بهره برداری منابع محیطی و سرزمین مورد بررسی و مذاقه قرار داده و یا پیشنهاد نمود:

۱- رویکرد اقتصادی صرف (سوداگرانه و کاسبکارانه) که بیشتر به سودیابی توجه دارد تا به پایداری منابع. در این نگرش اصل بر استفاده از تمام اجزاء منابع بر پایه بالاترین سود و مالکیت میباشد و تا حدودی به آناارشیسم نزدیک است. لذا هر فردی سود و علایق خویش را دنبال می کند و به منافع و منابع نسل های آتی توجهی ندارد. شکوئی به نقل از الیزه رکل (۱۸۳۰-۱۹۰۵) می گفت سرمایه داری، اساسا ضد شرایط و تعادل اکولوژیک عمل می کند. این شرایط نامتعادل اکولوژیک که ما شاهدیم نتیجه عدم تعادل در روابط انسانی است. پس در جهت هماهنگی میان مردم و طبیعت، قبل از همه، لازم است که یک جامعه انسانی متعادل داشته باشیم در غیر این صورت استثمار و بهره کشی از طبیعت، زمینه مساعدی را جهت استثمار انسانها فراهم خواهد ساخت.

۲- در نگرش اندوخته گرائی قسمتی از منابع بصورت طبیعی برای آیندگان نگهداشته می شود. این روش سازوکار و تمهیدات خاص خود را می طلبد و در عین حال رویکرد کاسبکارانه غالب، خیلی هم مجال تحقق پذیری به آن نداده است.

۳- در نگرش اکولوژیکی نحوه استفاده از منابع بر اساس نیاز اقتصادی و اجتماعی مردم، پتانسیل و ظرفیت منابع و استفاده پایدار (بازده حداکثر و مستمر) تعیین میگردد. معمولا اجرای این رویکرد در جوامع در حال توسعه با موانعی روبروست. بعضی از دانشمندان ضمن تائید ضمنی دیدگاه بوم شناختی، مطلق کردن آنرا روا ندانسته و الهام گرفتن از طبیعت و رویکردهای اکولوژیک را باعث کم رنگ شدن ارزش های الهی دانسته و معتقدند به موازات قطع ریسمان آسمانی، طبیعت و قوانین آن رفته رفته چهارچوبه و قالب های ذهن انسان را بیش از پیش به شکل گیری و اخواهد داشت و بشر مجبور خواهد شد خلأ هدایتی خود را از طبیعت واگیرد. عبارتی در معرکه الهام گیری و تکیه بشر بر مؤلفه های طبیعت، اگرچه دما و باران، سرما و گرما کمتر بر انسان حاکمیت نشان داده است، ولی بر دل، ذهن و تفکر او استیلائی همه جانبه یافته به گونه ای که طبیعت، بستر یا الگوی باید ها و نبایدها و ارزش ها و ضد ارزشهای او را ترسیم می کند (رامشت، ۱۳۷۱).

۴- در نگرش توحیدی، اساس بر وحدانیت الهی، وحدت عالم طبیعت و عالم وجود، عدالت و شکرگزاری می باشد. این نگرش علاوه بر مزایای رویکرد اکولوژیکی، زمینه ساز تعالی بشر و توسعه منابع می باشد. بر اساس آموزه های دینی اسلام، عدالت یعنی هر چیز سر جای خودش باشد. در ارتباط با منابع سرزمین، عدالت آن است که از هر واحد اراضی و یا لندفرم بر اساس استعدادهای محیطی و ظرفیت اکولوژیک آن استفاده نمائیم. به عبارتی مفاهیم و مبانی کاربری های پایدار اراضی را رعایت نمائیم. اراضی هموار و حاصلخیز را به کاربری کشاورزی و اراضی نامستعد برای امور زیستی و حیاتی را، برای فعالیت های مصنوع و بشر ساخت جانمائی نمائیم. خداوند منابع اراضی و خاکها را متنوع و متفاوت آفریده (فقط در آمریکا ۱۸۰۰۰ گونه خاک با ویژگیهای منحصر بفرد و در مواردی کاربری های متفاوت شناسائی و معرفی شده است) و هر کدام به درجاتی دارای استعداد یا محدودیت برای هر کدام از کاربری ها و از جمله امور کشاورزی و منابع طبیعی می باشند (Buol. et al 1997). بطور قطع شناخت کاربری های پایدار واحدهای اراضی، الفبای آمایش سرزمین می باشد. عدم رعایت کاربری های

پایدار و اصولی اراضی، از مصادیق بیعدالتی و ناشکری، و رعایت آنها از مصادیق خضوع در مقابل نعمت های خداداد و شکرگزاری می باشد. انسان موحد واقعی از منابع سرزمین، بهینه و پایدار (عادلان و شاکرانه) استفاده می نماید، و منابع سرزمین هم بستر ساز شکوفائی استعدادها و زمینه ساز رفاه و تعالی او خواهد بود (وحدت عالم طبیعت و عالم وجود).

انسان استعداد افول تا مرتبه حیوانی و پست تر از آن را دارد. همین انسان استعداد دستیابی به بالاترین درجات انسانی، معنوی و فکری را که همانا قرب درگاه الهی و خداگونه شدن می باشد، را نیز دارد (قرآن مجید). حال باید دید این انسان، مصادیق رفتاری اش در ارتباط با منابع طبیعی و محیطی (حوضه آبی، زمین ریخت، خاک، آب،...) چگونه است و اصولاً باید با این منابع ارزشمند و حیاتی چگونه رفتار کنیم تا از بعد مادی و حیوانی به دور و به بعد الهی انسان نزدیک باشیم. بطور قطع مدیریت و بهره برداری پایدار از منابع طبیعی و زیست بوم شناختی و حفاظت از ماندگاری آنها، اقدامی خداپسندانه، شاکرانه، مردمی و علمی است. و بهره برداری کاسبکارانه، غیراصولی و بیرویه از آنها که منجر به تخریب و یا فرسودگی آنها گردد و هر کدام از حلقه های زنجیره حیاتی زیست بوم ها را دچار اختلال و نابودی نماید، از مصادیق هنجارهای غیرمردمی، ناعادلانه و ناصواب میباشد که انسان را از بعد الهی دور و به چهارچوب های مقابل آن سوق میدهد. تخریب و دست اندازی آمایش نشده حوضه ها و زمین ریخت ها، تغییر کاربری اراضی کشاورزی، مرتعی و جنگلی، تخریب و فرسودگی خاکها، آلوده و عقیم کردن آنها، خاکها، تالاب ها و زیست بومها، و از همه مهمتر نابودی و تضعیف میلیاردها میکروارگانیسم که در هر خاکدانه میتواند وجود داشته باشد، از مصادیق بارز فساد در روی زمین محسوب شده و به نسبت فراوانی، گسترش و آگاهانه بودن آن، فرآیند و عملی طاغوتی محسوب میگردد و عامل آن از حیوان هم پست تر است. زیرا نسل های آینده را در مقیاس جامعه و زمانمند "خانه خراب" می کند. آیا تخریب خاکهای حیاتبخش و نابودی میلیونها میکروارگانیسم در هر گرم خاک (موجودات زنده آفریده خدا)، از مصادیق بارز نسل کشی نمی باشد؟! یادمان باشد که حوضه های آبی، لندفرم ها، خاکهای مستعد، و اراضی هموار کشاورزی صرفاً مزایای اقتصادی ندارند، بلکه پالاینده محیط بوده، اکسیژن مورد نیاز انسان و سایر موجودات را تامین می نمایند، هوا را تلطیف می نمایند و شروع و پایان حیات انسان را رقم می زنند. ارزشهای ناپیدا، ولی حیاتبخشی که معمولاً با سنجه های مادی و اقتصادی قابل سنجش و محاسبه نمی باشد.

متخصصان جغرافیا، در قلمرو دانش زمین ریخت ها و حوضه های آبی، خانه انسان را مورد مطالعه قرار می دهند، خانه ای که انسان اندیشه ورز و اشرف مخلوقات عالم در آن جایگاه و پناه دارد، رشد و تغذیه و تنفس می کند و مطلوبیت آن خانه بر این است که موجودی به نام "انسان" در آن سکونت و زیست دارد و معنویت انسان هم در این است که از آن خانه به نحو مطلوب مراقبت و استفاده کند، و انرا طیب و طاهرنگه دارد. بدیهی است که هر فرد به هر نسبتی که از خانه نسل امروز و فردا ناپایدارانه بهره کشی نماید، به همان نسبت عرصه را بر شکوفائی استعداد های تعالی بخش آتی تنگ نموده و رشد و تعالی بشر را به تعویق انداخته است! مگر نه آنست که مهمترین کانون های مدنی دیرینه در جوار لندفرم های آبرفتی و در کنار خاکهای حاصلخیز بر پا شدند و باعث شکوفائی و رشد استعداد ها شده و قافله مدنیت را تا بدین جا رساندند (تمدن نیل، سند، بین النهرین، جیرفت، اصفهان، بابل، آشور، و...) و مگر نه آن است که هر کدام از تمدن های مذکور، زمانی رو به افول

گذاشتند که پایداری عوامل موجد مدنیتها (لندفرم ها و خاکهای حاصلخیز) مورد تهدید قرار گرفتند. پس رابطه ای مستقیم بین پایداری حوضه ها و زیست بوم ها از یک طرف و رشد و شکوفائی تمدنها و تعالی انسانها از طرف دیگر وجود دارد. و انهایی که مبادرت به تخریب حوضه ها و خاکها می نمایند، در واقع و در افق اعصار و نسل ها، تعالی بشر را نشانه گرفته اند!

بررسی های جامعه شناختی نیز بیانگر آن است که کلمات " فرهنگ (Culture)، کشاورزی (Agriculture) ، کشت و کار، تربیت و تهذیب (Cultivation) " از یک ریشه اند و ارتباط تنگاتنگ و تاثیر گذاری با یکدیگر دارند. لابد تصادفی نیست که کشاورزی شغل انبیا بوده است. اینکه چگونه " سیستم های کشاورزی و فلاحت فلاح، رستگاری و فرهنگ را ناشی می شوند " و چگونه " فرهنگ زمینه ساز تمدنها میگردد " موضوعاتی اثبات شده می باشد که بررسی جامع تر آنها از حوصله این مقاله خارج است .

متفکران اسلامی، عالم طبیعت را به عنوان کتابی سرشار از رموز و اسرار الهی مورد نظر قرار می دهند. همانطور که در آیات مختلف قرآن مجید نیز به آن اشاره شده است، طبیعت کتابی است که حقایق الهی در آن تجلی یافته است. اسلام بر وحدت عالم طبیعت و عالم وجود تاکید دارد. وحدت طبیعت، نتیجه مستقیم وحدت عالم است. و این وحدت چیزی نیست مگر نگرش جامع، یکپارچه، عادلانه، نظام مند و حوضه ای به منابع سرزمین. هدف نهائی ادیان الهی، نمایان ساختن وحدت یا پیوستگی جمیع کائنات و کلیه مراتب وجود می باشد. از نظر حکمت اسلامی، موفقیت هر علمی از علوم طبیعی، تا حدی است که بتواند وحدت و پیوستگی موجود را نمایان سازد. قرآن مجید، دائما انسان را متوجه پدیده های طبیعی می کند و آنها را آیات خداوند می خواند (شکوئی، ۱۳۸۲). ایشان نقل می نمایند که " کارولین مرچنت " استاد فلسفه و تاریخ محیط زیست در دانشگاه معروف برکلی آمریکا، در مورد عقاید مسلمانان نسبت به محیط زیست چنین می گوید: اسلام، نمونه درخشانی از آگاهی های اکولوژیک بدست می دهد. در دیدگاه اسلامی، انسان جانشین خداوند در روی زمین است و کیهان، طبیعت و محیط همگی آیاتی از آفریدگار جهان می باشند. در روی زمین هیچ دینی، بر ضد تخریب محیط زیست و حیات جانداران، همچنین در برابر نابودی منابع و ثروت طبیعی خداداد، چنین ندای روشنی در نداده است.

رعایت سنت های اخلاقی و آموزه های دینی و بومی مشرق زمین (بویژه اسلام) می تواند ما را در حفاظت بوم شناسانه یاری دهد. بدون شک هیچ فردی و یا پدیده ای نجات نمی یابد، مگر آن که همه نجات یابیم. به قول شکوئی (۱۳۸۲) در اینجا فرد تنها من و شما نیست، بلکه فرد شامل همه پدیده ها (انسان، زیست بوم ها، رودها، جنگلها) و به نظر نگارنده سنگها، خاکها و حتی میکروارگانیزم های داخل هر خاکدانه می باشد. لذا بهره گیری از طبیعت باید تنها برای تامین نیازهای ضروری انسان و در پایدارترین حالت آن صورت پذیرد. رویکرد بوم شناسی می گوید، پارادایم فن محوری که در جوامع صنعتی حاکمیت دارد، جدا کردن انسان از طبیعت و سلطه او بر آن را مهر تائید می گذارد. سالیان متمادی است که در فرهنگ غرب، سلطه انسان بر طبیعت، ثروتمندان بر فقیران و مردان بر زنان، مشروعیت یافته است. آگاهی های مربوط به بوم شناسی توحیدی، این امکان را به ما می دهد که این تفکرات اشتباه و باطل را رها کنیم و مبارزه با سلطه را اساس هر گونه مطالعات علمی قرار دهیم. به نظر ایشان، انسان معاصر نسبت به طبیعت و شرایط زیست محیطی گستاخانه، مستبدانه و بهره کشانه عمل کرده است! برای رسیدن

به آرمان شهر های اکولوژیک، تامین تعادل و توازن اکولوژیک الزامی است زیرا هیچ آرمان شهری در زمان ما قادر نیست بدون توجه به شرایط محیطی به حیات خود ادامه دهد.

شکوئی (۱۳۸۲) در تائید و تاکید رابطه انکارناپذیر تفکر و اندیشه با آفرینش مناظر و فضاهای جغرافیائی اضافه می نماید که " هر ایدئولوژی، آرمان شهر ویژه خود را می آفریند و در بیشتر آنها خداوند، قانون، فضیلت و زندگی مطلوب، اساس تفکرات آرمان شهری را تشکیل می دهند. وی اضافه می نماید که در جغرافیای زمان ما، در پشت هر پدیده جغرافیائی، ساختارهای پنهانی وجود دارد که این پدیده های جغرافیائی، حاصل عملکرد این ساختارهای پنهان می باشد. در تحلیل پدیده های جغرافیائی، ساختارهای پنهان، تنها از طریق فلسفه و اقتصاد سیاسی و نظریه های اجتماعی شناخته می شوند. اصولا فضاهای جغرافیائی (و از جمله چشم اندازهای کشاورزی و منابع طبیعی) یک مقوله تاریخی، اجتماعی و سیاسی است که بصورت پویایی و زمانمند در طبیعت نقش بسته است. بی جهت نیست که هر تغییر اجتماعی، نشان خود را در چشم اندازهای جغرافیائی به نمایش می گذارد.

بطور قطع با ادامه روند فعلی، ایران در دهه آینده وارد مرحله تنش های آبی و زیست محیطی خواهد شد و اگر فرآیند های موجد آشفته گی های محیطی با جهش فکری اصلاح و بهسازی نشود، پاسخ سرزمین بسیار دندان شکن، تاریخی و جغرافیائی خواهد بود. بقول غازی (۱۳۸۷) مشکلات مهمی که اکنون در حوضه ها با آن رو به رو هستیم نمی توانند با همان " سطح تفکر و روشی " که در زمان ایجاد مشکل داشتیم، حل شود. پس باید طرحی نو در اندازیم و می " تفکر سیستمی و پایدار با مشرب توحیدی " در ساغر اندازیم.

منابع مورد استفاده:

- بنائی، محمدحسن و همکاران، ۱۳۸۳. خاکهای ایران، تحولات نوین در شناسائی، مدیریت و بهره برداری. موسسه تحقیقات خاک و آب. وزارت جهاد کشاورزی. تهران.
- بی نام، ۱۳۸۵. آمارنامه کشاورزی (جلد دوم)، انتشارات معاونت امور برنامه ریزی و اقتصادی، دفتر آمار و فناوری اطلاعات. وزارت جهاد کشاورزی. تهران. ایران.
- بی نام، ۱۳۸۳. ویژه نامه منابع طبیعی ایران، دیروز، امروز، فردا. وزارت جهاد کشاورزی، سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور.
- رامشت، محمد حسین. ۱۳۷۱. سوفیستیکون در جغرافیا. مجموعه مقالات هشتمین کنگره جغرافیدانان ایران. جلد اول. دانشگاه اصفهان.
- غازی، ایران. ۱۳۸۷. توسعه و مدیریت پایدار حوضه رودخانه ها. مجموعه چکیده مقالات اولین همایش ملی مدیریت جامع حوضه آبخیز زاینده رود. مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی اصفهان.
- کرایب، یان (مترجم عباس مخبر). ۱۳۷۸. نظریه اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس، چاپ اول، انتشارات آگه، تهران، ایران.

- کشاورز، عباس و کورش صادق زاده. ۱۳۸۰. وضعیت موجود، چشم اندازهای آینده و راهکارهایی جهت بهینه سازی آب. دهمین همایش ملی آبیاری و زهکشی ایران.
- قرآن مجید (از جمله سوره حجر، آیه ۱۹ - سوره عبس، آیات ۲۷ و ۳۱).
- قیومی محمدی، حمید (۱۳۷۹)، هشدار در مورد تبدیل اراضی کشاورزی به شهری، مطالعه موردی اصفهان، مجله پژوهشی علوم خاک و آب، جلد ۱۴، شماره ۲. موسسه تحقیقات خاک و آب. تهران. ایران.
- قیومی محمدی، حمید. ۱۳۸۷. نگرش سیستمی و مدیریت پایدار منابع راهکار گریزناپذیر پدیده خشکسالی در ایران. مجموعه مقالات همایش کاربردی خشکسالی (چالش ها و راهکارها). مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی اصفهان.
- مومنی، عزیز. ۱۳۸۴. بررسی ابعاد مکانی و اقتصادی تغییر کاربری اراضی در حواشی کلان شهرهای ایران. نشریه شماره ۱۲۲۸. موسسه تحقیقات خاک و آب. تهران. ایران.
- مقدم، م. ۱۳۷۹. مرتع و مرتعداری، انتشارات دانشگاه تهران.
- مقیمی، ابراهیم. ۱۳۷۳. انسان و کواترنر. مجموعه مقالات نخستین سمپوزیوم بین المللی کواترنر. دانشگاه تهران. تهران.
- Boul, S.W., R.J. Southard, R.C. Graham, P.A. McDaniel. 1997. Soil Genesis And Classification. Fifth Edition. Iowa State Press. A Blackwell publishing Company. U.S.A. Page 195.

Investigation of different opinions on the exploitation of the land resources of Iran

Hamid Ghaiumi Mohammadi^{1*}, Hosein Ghaiumi Mohammadi², Mohammadd Ghaiumi Mohammadi³
Amirmasoud Ghaiumi Mohammadi⁴

1. Researcher of SWRI (Soil and Water research Institute of Iran)
2. Expert & deputy of Naein Agriculture office Manager
3. Research expert of Yazd Agriculture research center
4. student of soil science in college of Agriculture, Shahrekord university

Abstract

Real investigation of the nature and environment of Iran conditions and its trends in the past century, showed that management of natural resources, soils & lands, basins and landforms, waters & marshes, forests & ranges, has been incorrect & exploitative. And continuation of this trend is a serious threat for lands resources of country. Since any behavior and action has a potential thought & epistemology, this article and research is going to study the different operative opinions in Iran (Merly economic, Conservative, and Ecologic Approachs) by thought pathology. It also suggests a new Idea on "Monotheism Approach". We come the optimized management of landuse and spatial planning.

Keyword: Soils & lands, Degradation, Desertification, Land use, Spatial planning, Land exploitation, Epistemology.

* Email: hghaiumi@yahoo.com